

**ANNELERİ TARAFINDAN ÇOCUKLARA UYGULANAN
DUYGUSAL VE FİZİKSEL İSTİSMAR/İHMAL DAVRANIŞLARI**

**Physical And Emotional Abuse / Neglect Behavior To Children By Their
Mothers**

Funda Gül BİLGİN *

Fatma KARASU**

ÖZ

Tanımlayıcı tipteki araştırma anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Ocak 2013- Şubat 2013 tarihleri arasında Kilis ilinde bulunan aile sağlığı merkezlerine başvuran 185 anne ile çalışma yürütülmüştür. Veri toplama aracında annelerin sosyo-demografik değişkenlerine ilişkin ve annelerin çocuklarına karşı duygusal-fiziksel istismar/ihmali davranışlarını sorgulayan sorular içermektedir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 18.0 paket programı kullanılmıştır. İstatistikler hesaplamaları için sayı, frekans, yüzdelik, ortalama ve değişkenler arasındaki ilişki için ki-kare, Fisher's Exact testleri kullanılmıştır. Tüm analizler için yanılma düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir. Annelerin %22.1'inin çocuklarının eğitimiyle ilgilenmedikleri, %29.2'sinin çocukları hastalandığında doktora başvurmadıkları; %9.2'sinin çocuklarına tokat atma ve %9.7'si dövme gibi fiziksel ihmal/istismar davranışları gösterdikleri belirlenmiştir. Annelerin %32.4'ünün çocuklarını evde tek başına bıraktıkları, %21.6'sının çocuklarına sevgilerini dile getirmediği, %17.7'sinin çocuklarına sevgilerini belli etmediği, %61.6'sının bağırma, %14.6'sının tehdit ettikleri, %9.7'sinin odaya kapatma gibi duygusal ihmal/istismar davranışları gösterdikleri belirlenmiştir. Annelerin çocuklarına %89.7'sinin en az bir kez fiziksel istismar/ihmal, %79.5'inin duygusal istismar/ihmal davranışlarında buldukları saptanmıştır. Annelerin öğrenim durumu artıkça fiziksel ve duygusal istismar/ihmal davranışlarında azalma olduğu, 35 yaş ve altı annelerin bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı artıkça daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışında buldukları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fiziksel İstismar, Duygusal İstismar, İhmal.

ABSTRACT

The study was conducted on descriptive type of mothers to investigate their emotional and physical abuse /neglect of children. The study has been conducted with 185 mothers that applied to family health centers located in Kilis province between January 2013 and February 2013. In data collection tool, specific questions

* Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Yusuf Şerefoğlu Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Öğretim Görevlisi, fundabilgen@kilis.edu.tr.

** Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Yusuf Şerefoğlu Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Öğretim Görevlisi, fatmakarasu@kilis.edu.tr.

included about the socio-demographic variables related to the mothers and their emotional and physical abuse / neglect against their children. In the evaluation of the data obtained SPSS 18.0 software package was used. For the calculation of the statistics, chi-square Fisher's exact test was used for the relationship between numbers, frequency, percentage, average and variables. Error level for all analyzes was set at 0.05. It has been determined that 22,1% of the mothers do not deal with the education of their children; 29.2% of the mothers do not contact a doctor when their children are sick; 9.2% of the mothers slap their children and 9.7% of the mothers beat their children as a behavior of physical neglect / abuse. It has also been determined that 32.4% of the mothers leave their children alone at home; 21.6% of the mothers fail to utter their love to their children; 17.7% of the mothers do not express their love to their children; 61.6% of the mothers shout at their children; 14.6% of the mothers threaten their children; and 9.7% of the mothers showed emotional behavior of neglect / abuse, such as leaving the children locked in a room. It was found that 89.7% of the mothers of the children studied here showed physical abuse / neglect and 79.5% of the mothers showed emotional negligence / abuse behavior at least once. It has been confirmed that, as the mothers' education level gets higher the physical and emotional abuse / neglect behavior showed a decrease; and that 35 years old and younger mothers are more apt to show physical abuse / neglect in their behavior as the number of children they are to look after increase.

Keywords: physical abuse, emotional abuse, neglect

GİRİŞ

Toplumun önemli kesimini oluşturan çocuklar yaşam içerisinde barınmadan beslenmeye, eğitilden sağlığa birçok alanda yaşanan eşitsizliklerden, en çok etkilenen gruptur. (Güner, Güner ve Şahan, 2010) Çocuğun yetiştirilmesi ve eğitiminde ve de çoğu alanlarda şiddet kavramı bir araç olarak kullanılabilir. (Babahanoğlu ve Özdemir, 2016) Başka bir kişiye yönelik zarar verici bir davranış olan şiddet, önemli bir toplum sağlığı sorunudur. Şiddet olgusu duygusal, fiziksel, sözel, cinsel ve daha birçok alanda kendini gösterirken aile içinde de doğal bir şekilde görülmektedir. Yapılan çalışmalara göre çocuklara en çok anneleri tarafından şiddet uygulandığı belirtilmiştir. (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002) Toplumumuzda birçok anne ve baba çocuk istismarı ve ihmali konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmayıp çocuğun yetiştirilmesi ve eğitiminde şiddeti bir araç olarak kullanabilmektedirler (Altınparmak, Yıldırım, Yardımcı ve Ergin, 2013; Babahanoğlu ve Özdemir, 2016). Anne-çocuk arasındaki iletişimin niteliği çocuğun beden ve ruhen sağlıklı bir birey olması açısından önemli olup çocuğun yaşam boyunca edineceği kimlik kazanımı üzerinde etkilidir (Pekdoğan, 2016). Çocuklar birçok davranışı anne babaları tarafından öğrenir ve de kendi çocuklarına uygular (Altınparmak vd., 2013). Ülkemizde yapılan bir çalışmada çocuk istismarcılarının %36'sının ailesinde ebeveynler arası şiddet öyküsü olduğu belirlenmiştir (Koç vd., 2012).

24 / Funda Gül BİLGİN - Fatma KARASU

Dünya sağlık örgütü, bir yetişkin ya da toplum tarafından bilerek ya da bilmeyerek çocuğun sağlığını fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışları çocuk istismarı ve ihmali olarak tanımlamaktadır (Güner vd., 2010; Yağmur, 2008; Yakut ve Korkmaz, 2013; Yalçın, Koçak ve Duman, 2014;). Çocuk istismarı ve ihmali çocuğun doğduğu andan itibaren bulunmuş olduğu her ortamda(okulda, evde, sokakta) ve çeşitli durumlarda maruz kalabileceği, büyüme ve gelişmesini olumsuz yönde etkileyen, çocukta yaşamı boyunca kalıcı izler bırakan bir sağlık sorunudur (Şimşek ve Cenksever Önder, 2011; Can Özcan, 2010). Çocukların gelişimlerini engelleyen ve sağlıklarına çok yönlü zarar veren bu yaklaşım ve davranışların değerlendirilmesi; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, çocuk ihmali olarak 4 şekilde değerlendirilmektedir. Bunların dışında bazı kaynaklarda ekonomik istismara da değinilmektedir (Güner vd., 2010; Acehan vd., 2013).

Fiziksel İstismar: Çocuğun bir yetişkin tarafından kaza dışı yaralanması ve zarar görmesine yol açan davranışlardır (Tıraşçı ve Gören, 2004; Yağmur, 2008).

Duygusal istismar: Çocuğun duygusal bütünlüğünü bozan ve iç görüşünü sarsan tutumlardır.

İhmal ise; çocuğun temel gereksiniminin ve bakımının anne-babası veya kendisine bakan kişi tarafından reddedilmesi ve yerine getirilmemesidir. Fiziksel ve duygusal olarak değerlendirilmektedir. İhmalin tespiti istismara göre daha zordur (Koç vd., 2012; Yağmur, 2008).

İstismar olayları arasında tanınması daha kolay olan fiziksel istismar olup duygusal istismarı da beraberinde getirmektedir (Güler vd., 2002). Özellikle çocuk istismar ve ihmali etkileyen anne baba tutumları çocuklarını disipline etme adına gösterdikleri olumsuz davranışlar fiziksel ve duygusal istismarın ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Keser, Odabaş ve Elibüyük, 2010). Çocuğa vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak şiddet uygulanması ya da şiddete tanık olması fiziksel istismar olarak değerlendirilmektedir. Fiziksel ihmal ise; çocuğun beslenme, giyinme, bakım verme, eğitimi gibi konularda anne baba tarafından zarara uğramasıdır (Güler vd., 2002; Taner ve Gökler, 2004). Duygusal istismar ve ihmal ise diğer istismar çeşitlerine kıyasla gündelik yaşamda oldukça sık görülmesine rağmen tanımlanması, tespiti ve yasal olarak kanıtlanması daha zordur. Birçok ailede bilmeyerek veya istemeyerek olumsuz sonuçlara neden olan bir istismar ve ihmal türüdür. Fiziksel istismar ve ihmalin olduğu olguların birçoğunda duygusal istismar ve ihmal de görülmektedir (Şimşek ve Cenksever Önder, 2011; Taner ve Gökler, 2004; Tıraşçı ve Gören, 2004). Yapılan bir çalışmada fiziksel istismara uğrayan %24.7 oranındaki çocuğun %11.2 si duygusal istismara da uğradığı belirlenmiştir (Koç vd., 2012). Duygusal istismar ve ihmal; çocuğa küfretme, küçük düşürme, reddetme, gururunu incitme, sürekli alay etme, aşırı otorite, duygusal bakımdan ihtiyaçlarının karşılanmaması, yaşının üstünde sorumluluklar bekleme, sevmeme gibi uygulamalardır(Acehan vd., 2013; Tıraşçı ve Gören, 2004; Yağmur, 2008).

Fiziksel ve duygusal istismar/ihtmale maruz kalan çocuklarda etkilenmeler sonucu birçok duygusal, davranışsal, gelişimsel ve sosyal bozukluklar ortaya çıkmakta olup her yaş grubunda farklı problemler olarak ortaya çıkmaktadır. Çocukların benlik kavramları da bu olaylardan olumsuz etkilenmektedir (Şimşek ve Cenksever Önder, 2011; Taner ve Gökler, 2004; Güner vd., 2010;).

Çocuk istismarı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ciddi bir sorun olarak halen devam etmektedir. Özellikle aile içinde çocukları disipline etme adına uygulanan cezalandırmalar kapsamında ortaya çıkan istismar ve ihmal konularında ailelere farkındalık yaratarak çocuklarda oluşabilecek olumsuz etkilerin önüne geçilmelidir. Bu anlamda destekler multidisipliner yaklaşımlarla mümkündür.

Bu çalışmada annelerin çocuklarına karşı fiziksel ve duygusal istismar/ihtmal davranışları çok yönlü olarak ele alınarak incelenmiştir.

MATERYAL ve METOT

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Tanımlayıcı tipte ki bu araştırmanın evrenini, Ocak 2013- Şubat 1013 ayları arasında Kilis ilinde bulunan Aile Sağlığı Merkezlerine başvuran anneler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini küme örnekleme yöntemi kullanılarak iki Aile Sağlığı Merkezlerinde, anketi kabul eden 185 anne oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından ilgili literatürler taranarak anket formu oluşturulmuş ve kullanılmıştır (5,6,9,10). Anket formu annelerin sosyo-demografik değişkenlerine ilişkin (11 soru) annelerin çocuklarına karşı duygusal-fiziksel istismar/ihtmal incelemeye ilişkin (14 soru) sorulardan oluşmaktadır. Anket formunda toplam 25 soru bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması

Çalışma için gerekli kurumsal izin ve annelere araştırmanın amacı açıklanarak sözel onamları alınmıştır. Araştırmaya katılanların Ocak 2013-Şubat 2013 ayları arasında Aile Sağlığı Merkezine sağlık hizmeti için başvuran annelerin olması araştırmanın sınırlılıkları arasındadır.

Araştırmanın verileri, Ocak 2013- Şubat 1013 ayları arasında Kilis ilinde bulunan Aile Sağlığı Merkezlerine başvuran annelerle yüz yüze görüşülerek anket formu uygulanarak veriler toplanmıştır. Anket formunun uygulanması yaklaşık olarak 10 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical packet for Social Sciences for Windows 18.0) paket programı kullanılmıştır. İstatistikler hesaplamaları için sayı, frekans, yüzdelik, ortalama ve değişkenler arasındaki ilişki için Pearson Chi-Square, Fisher's Exact testleri kullanılmıştır. Tüm analizler için yanılma düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir. “Bu değerden küçük ya da eşit “p”

26 / Funda Gül BİLGİN - Fatma KARASU

değerleri için istatistiksel olarak anlamlı, büyük değerler için istatistiksel olarak anlamlı değildir yorumu yapılmıştır”.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan annelerin %76.2’si ev hanımı, %43.8’i 26-35 yaş grubunda, %62.7’si ilköğretim ve altı eğitime sahip, %9.7’si sigara kullanmakta, %8.1’i eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Kadınların eşlerinin ise %45.9’u 26-35 yaş grubunda, %51.4’ü lise ve üzeri eğitime sahip, %38.9’u serbest meslek yapmakta, %52.4’ü sigara ve %9.7’si alkol kullanmaktadır. Kadınların %56.2’si 1-2 çocuğa sahip, %82.7’si çekirdek aileye yapısında, %54.6’sı evde yaşayan birey sayısı 4-5 arasında, %63.2’sinin gelir durumu orta derecede, %33.5’i 6-10 yıldır evli, %28.1’i ev içerisinde sigara içmektedir.

Annelerin çocuğuna karşı fiziksel ihmal/istismar davranışları incelendiğinde; annelerin %78.9’unun çocuklarının isteklerini yerine getirmedikleri, %22.1’inin çocuklarının eğitimiyle ilgilenmedikleri, %50.8’inin çocuklarının okuluna hiç girmedikleri, %29.2’sinin çocukları hastalandığında doktora gitmedikleri; %9.2’sinin çocuklarına tokat atarken %9.7’si dövme davranışını gösterdikleri belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1:Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Fiziksel İstismar/İhmal Davranışları

	n	%
**Fiziksel/İhmal ve İstismar Davranışı		%89.7
İhmal Davranışı*		
Çocukların isteklerini yerine getirmeme	146	78.9
Çocukların eğitimiyle ilgilenmeme	41	22.1
Çocukların okuluna hiç gitmeme	94	50.8
Çocuklar hastalandıklarında doktora başvurmama	54	29.2
İstismar Davranışı*		
Tokat atma	17	9.2
Dövme	18	9.7

*Birden fazla şık işaretlenmiş ve istismar davranışı uygulamayanlar dahil edilmemiştir.

**Fiziksel istismar/ihmal davranışı göstermeyen 19 anne tespit edilmiştir.

Annelerin çocuğuna karşı duygusal ihmal/istismar davranışları incelendiğinde; annelerin %32.4'ünün çocuklarını evde tek başına bıraktıkları, %21.6'sının çocuklarına sevgilerini dile getirmediikleri, %17.7'sinin çocuklarına sevgilerini belli etmedikleri, %61.6'sının bağırma, %14.6'sının çocuklarını tehdit ettikleri, %9.7'sinin odaya kapatma davranışını gösterdikleri belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal İstismar/İhmal Davranışları*

	n	%
**Duygusal İstismar/İhmal Davranışı		%79.5
Çocuklarına sevgilerini dile getirmeme	40	21.6
Çocuklarına sevgilerini belli etmeme	33	17.7
Çocuklarını evde tek başına bırakma	60	32.4
Odaya kapatma	14	9.7
Bağırma	114	61.6
Tehdit etme	27	14.6

*Birden fazla şık işaretlenmiş ve bu davranışı uygulamayanlar dahil edilmemiştir.

**Duygusal istismar/ihmal davranışı göstermeyen 38 anne tespit edilmiştir.

Tablo 3: Annelerin Bazı Özelliklerine Göre Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı Uygulama Durumu

Anne Özellikleri	Fiziksel İstismar/İhmal Uygulama Durumu						İstatistik
	Uygulamayan		Uygulayan		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Yaşı							
16-25 yaş arası	41	83.7	8	16.3	49	100.0	$\chi^2 = 4.639$
26-35 yaş arası	72	88.9	9	11.1	81	100.0	p= 0.098

28 / Funda Gül BİLGİN - Fatma KARASU

36 ve üzeri yaş	53	96.4	2	3.6	55	100.0
-----------------	----	------	---	-----	----	-------

Anne eğitim durumu

İlköğretim ve altı	106	91.4	10	8.6	116	100.0	$x^2 = 0.918$
--------------------	-----	------	----	-----	-----	-------	---------------

Lise ve üzeri	60	87.0	9	13.0	69	100.0	*p= 0.237
---------------	----	------	---	------	----	-------	-----------

Çocuk Sayısı

1-2 arası	90	86.5	14	13.5	104	100.0	$x^2 = 3.353$
-----------	----	------	----	------	-----	-------	---------------

3 ve üzeri	61	95.3	3	4.7	64	100.0	*p= 0.049
------------	----	------	---	-----	----	-------	-----------

Aile yapısı

Çekirdek aile	136	88.9	17	11.1	153	100.0	$x^2 = 0.679$
---------------	-----	------	----	------	-----	-------	---------------

Geniş aile	30	93.8	2	6.2	32	100.0	*p=0.324
------------	----	------	---	-----	----	-------	----------

Ekonomik durum

İyi	44	88.0	6	12.0	50	100.0
-----	----	------	---	------	----	-------

Orta	104	88.9	13	11.1	117	100.0	$x^2 = 2.312$
------	-----	------	----	------	-----	-------	---------------

Kötü	18	100.0	0	0	18	100.0	*p=0.315
------	----	-------	---	---	----	-------	----------

Evde Yaşayan Sayısı

2-3 arası	40	85.1	7	14.9	47	100.0
-----------	----	------	---	------	----	-------

4-5 arası	95	94.1	6	5.9	101	100.0	$x^2 = 4.564$
-----------	----	------	---	-----	-----	-------	---------------

5 ve üzeri	31	83.8	6	16.2	37	100.0	p=0.102
------------	----	------	---	------	----	-------	---------

Eşin Alkol Kullanma Durumu

Evet	17	94.4	1	5.6	18	100.0	$x^2 = 0.481$
------	----	------	---	-----	----	-------	---------------

Hayır	149	89.2	18	10.8	167	100.0	*p=0.423
-------	-----	------	----	------	-----	-------	----------

Eş Tarafından Fiziksel Şiddet Görme Durumu

Evet	14	93.3	1	6.7	15	100.0	$\chi^2 = 0.230$
Hayır	152	89.4	18	10.6	170	100.0	*p=0.528

*Fisher's Exact Test uygulanmıştır.

Araştırmaya dahil edilen annelerin yaşı, eğitim durumu, aile yapısı, ekonomik durumu, evde yaşayan kişi sayısı, eşin alkol kullanma durumu, eş tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu ile fiziksel istismar/ihmal arasında önemli bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Ancak annelerin çocuk sayıları ile fiziksel istismar/ihmal arasında önemli bir fark bulunmuştur ($p < 0.05$) (Tablo 3).

Tablo 4: Annelerin Bazı Özelliklerine Göre Duygusal İstismar/İhmal Davranışı Uygulama Durumu

Anne Özellikleri	Duygusal İstismar/İhmal Uygulama Durumu						İstatistik
	Uygulamayan		Uygulayan		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Yaşı							
16-25 arası yaş	39	79.6	10	20.4	49	100.0	$\chi^2 = 0.086$ p= 0.958
26-35 arası yaş	65	80.2	16	19.8	81	100.0	
36 ve üzeri yaş	43	78.2	12	21.8	55	100.0	
Anne eğitim durumu							
İlköğretim ve altı	98	84.5	18	15.5	116	100.0	$\chi^2 = 4.808$ p= 0.028
Lise ve üzeri	49	71.0	20	29.0	69	100.0	
Çocuk Sayısı							
1-2 arası	80	76.9	24	23.1	104	100.0	$\chi^2 = 0.176$ p= 0.675
3 ve üzeri	51	79.7	13	20.3	64	100.0	
Aile yapısı							

30 / Funda Gül BİLGİN - Fatma KARASU

Çekirdek aile	121	79.1	32	20.9	153	100.0	$\chi^2 = 0.076$
Geniş aile	26	81.3	6	18.7	32	100.0	$p = 0.499$
Ekonomik durum							
İyi	41	82.0	9	18.0	50	100.0	$\chi^2 = 0.566$ $*p = 0.754$
Orta	91	77.8	26	22.2	117	100.0	
Kötü	15	83.3	3	16.7	18	100.0	
Evde Yaşayan Sayısı							
2-3 arası	34	72.3	13	27.7	47	100.0	$\chi^2 = 6.961$ $*p = 0.031$
4-5 arası	78	77.2	23	22.8	101	100.0	
6 ve üzeri	35	94.6	2	5.4	37	100.0	
Eşin Alkol Kullanma Durumu							
Evet	16	88.9	2	11.1	18	100.0	$\chi^2 = 1.086$ $*p = 0.239$
Hayır	131	78.4	36	21.6	167	100.0	
Eş Tarafından Fiziksel Şiddet Görme Durumu							
Evet	13	86.7	2	13.3	15	100.0	$\chi^2 = 0.520$ $*p = 0.369$
Hayır	134	78.8	36	21.2	170	100.0	

*Fisher's Exact Test uygulanmıştır.

Annelerin yaşı, çocuk sayıları, aile yapısı, ekonomik durumu, eşin alkol kullanma durumu, eş tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu ile duygusal istismar/ihmal arasında önemli bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Ancak annelerin eğitim durumu ve evde yaşayan kişi sayısı ile duygusal istismar/ihmal arasında önemli bir fark bulunmuştur ($p < 0.05$) (Tablo 4).

TARTIŞMA

Çocuk istismarı/ihmali, anne, baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz, hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen/kısıtlayan eylemlerin tümüdür. Bu eylemler sonucunda çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar

görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi kaçınılmaz olmaktadır (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009). Araştırmaya dahil edilen annelerin %89.7'sinin çocuklarına en az bir kez fiziksel istismar/ihmal davranışı uyguladıkları belirlenmiştir (Tablo 1). Ayan ve Kocacık'ın 2009 da Sivas da yaptıkları çalışmada annelerin kız çocuklarına %53, erkek çocuklarına %54 oranında istismar ettikleri belirlenmiştir (Ayan ve Kocacık, 2009). Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırmasında (2010); çocukların aile içinde %45'inin fiziksel istismara ve %25'inin ihmale maruz kaldığı belirlenmiş ve bu çalışmada çocuklardan elde edilen sonuçlara göre, bütün çocuk katılımcıların istismar eden kişilerin sırasıyla baba, öğretmen, anne, arkadaş, komşu olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada annelerden elde edilen bulgulara göre, çocuklara istenmeyen davranışları en sık uygulayanların sırasıyla, anneler, babalar, üvey anneler, büyük kardeşler, öğretmenler ve arkadaşlar olduğunu ifade etmişlerdir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2010). Bu araştırma sonuçlarıyla, bu çalışmada elde edilen bulgular karşılaştırıldığında çocukların fiziksel istismara/ihmale daha yüksek oranda maruz kaldıkları görülmektedir. Bölgeler arası farklılıklar, kültürel farklılıklar, aile yapısı, kadının ailedeki otoritesi gibi birçok nedenin halen fiziksel istismar/ihmal davranışlarının sorun çözme aracı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Araştırmaya dahil edilen annelerin %79.5'inin çocuklarına duygusal olarak istismar/ihmal ettikleri belirlenmiştir (Tablo 2). Çocukların ev içinde yaşadıkları şiddet araştırmasında (2012) %67.9'unun en az bir kez ev içi duygusal istismar yaşadıkları belirlenmiştir (Çocukların ev içinde yaşadıkları şiddet araştırması, 2012). Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırmasında (2010); çocukların aile içinde %51'inin duygusal istismara maruz kaldığı belirlenmiştir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2010). Güler ve ark. 2001'de yaptıkları çalışmada, annelerin %93'ünün çocuklarını duygusal olarak istismar/ihmal ettiklerini belirlemişlerdir (Güler vd., 2002). Anneler genellikle çocuklarına sevdiklerini belli etmeme, sevdiklerini söylememe, bağırma, tehdit etme, odaya kapatma gibi davranışların çocuğun eğitimi için gerekli olduğunu gerekli görebilmektedirler düşüncesindeyiz. Ayrıca çocuklarını şımartmamak için disipline etme aracı olarak kullanılmaktadırlar.

Çalışmamızda 35 yaş ve altı annelerin daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışı gösterdikleri saptanmıştır (Tablo 3). Erginer'in (2007) yaptığı çalışmada genç yaşta çocuk sahibi olmak istismar nedenleri arasında olduğunu belirlemiştir (Enginer, 2007). Güler'in (2001) yaptığı çalışmada 35 yaş ve üzeri annelerin fiziksel istismar/ihmal davranışlarını daha fazla gösterdiğini saptamıştır. Literatürde anne yaşının fiziksel istismar/ihmal davranışı uygulama arasında farklılıklar ortaya koymuştur.

Annelerin öğrenim durumu artıkça fiziksel istismar/ihmal davranışlarında azalma göstermektedir (Tablo 3). Yapılan çalışmalar da göstermektedir ki annelerin öğrenim düzeyi azaldıkça fiziksel istismar/ihmal davranışlarına daha fazla başvurdukları belirlenmiştir (Enginer, 2007; Güler vd., 2002; Paoviloinen, Astedt-Kurki, Paunonen-Ilmomen ve Laippolo, 2001).

Annelerin bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı artıkça, anneler çocuklarına daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışında buldukları ve istatistiksel açıdan önemli bir fark bulunduğu saptanmıştır (Tablo 3). Yapılan çalışmalar bizim bulgularımızı destekler niteliktedir (Enginer, 2007; İzmirli, Sur ve Polat, 2000).

Ekonomik durumu orta olan anneler çocuklarına daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışında buldukları saptanmıştır (Tablo 3). Yapılan çalışmalarda da ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışında buldukları belirlenmiştir (İzmirli, Sur ve Polat, 2000; Güneş, Kaya ve Pehlivan, 2000; Altıparmak vd., 2013). Ayrıca ailenin para sıkıntısı çocuğun duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmayarak ihmal edilmesine de neden olmaktadır (Ayan ve Kocacık, 2009).

Çocuk istismarın risk etkenleri üzerinde durulması gereken bir konudur. Çalışmamızda eşin alkol kullanması ve eş tarafından şiddet gören anneler, çocuklarına daha az fiziksel istismar/ihmal davranışında bulunmadıkları saptanmıştır (Tablo 3). Oysa literatürde eşin alkol kullanması ve eş tarafından şiddet gören anneler, çocuklarına daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışında buldukları belirlenmiştir (Altıparmak vd., 2013; Güler vd., 2002).

Araştırma bulgularımız incelendiğinde annelerin yaşı, aile yapısı, ekonomik durumu, eşin alkol kullanma durumu, eş tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu ne olursa olsun çocuklarına duygusal istismar/ihmal davranışında buldukları saptanmıştır (Tablo 4). Yapılan araştırmalar, çalışmamızla paralellik göstermektedir (Paoviloinen vd., 2001; Murry, Baker ve Lewin, 2000). Ancak annelerin eğitim durumu artıkça çocuklarına uyguladıkları duygusal istismar/ihmal davranışının azaldığı ve istatistiksel açıdan önemli bir fark bulunduğu saptanmıştır (Tablo 4).

SONUÇ

Bu araştırmanın sonucunda annelerin çocuklarına %89.7'sinin en az bir kez fiziksel istismar/ihmal davranışı uyguladıkları, %79.5'inin duygusal olarak istismar/ihmal ettikleri belirlenmiştir. Annelerin, genellikle çocuklarına sevdiklerini belli etmedikleri, sevdiklerini söylemedikleri, bağırma, tehdit etme, odaya kapatma gibi duygusal istismar/ihmal davranışları sergiledikleri; öğrenim durumu artıkça fiziksel ve duygusal istismar/ihmal davranışlarında azalma olduğu, 35 yaş ve altı annelerin, bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı artıkça ve ailenin ekonomik durumunun düşük olması çocuklarına daha fazla fiziksel istismar/ihmal davranışında bulunmalarına neden olduğu saptanmıştır. Ayrıca annelerin yaşı, aile yapısı, ekonomik durumu, eşin alkol kullanma durumu, eş tarafından fiziksel şiddete maruz kalma durumu ne olursa olsun çocuklarına duygusal istismar/ihmal davranışında buldukları belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda; ailelere özellikle annelere çocuk sağlığının geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve korunması konularında bilgi verilmesi, istismar/ihmal olgularının erken tanınması ve girişimlerin erken başlatılmasında

hemşirelere önemli roller düşmektedir. Ekip anlayışı içerisinde öğretmenlerle de işbirliği yapmak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M.O., Gülen, M., Avcı, A., İçme, F., Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*. 2013; 22(4): 591-614
- Altınparmak, S., Yıldırım, G., Yardımcı, F., Ergin, D., Annelerden alınan bilgilerle çocuk istismarı ve etkileyen etkenler, *Anatolian Journal of Psychiatry* 2013;14:3 54-61.
- Ayan, S., Kocacık, F., Çocuk istismarı: Sivas (Türkiye) Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi* 2009;6(1):953-698.
- Babahanoğlu, R., Özdemir, S.G., Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkisi Konusunda Sosyal Hizmet ve Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2016; 2: 1067-1088
- Bahar, G., Savaş, H.A., Bahar, A., “Çocuk istismarı ve ihmali: bir gözden geçirme”, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2009;4(12):48-52.
- Can Özcan, M., İstismar ve İhmalin Çocuklar Üzerindeki Fiziksel Ve Psikolojik Etkilerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. 2010.
- Çocukların ev içinde yaşadıkları şiddet araştırması Şubat 2012. <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/evicisiddet-arastirma.pdf>
- Erginer, F., Ankara ili ilköğretim okulu yöneticilerinin öğrencilerin aileleri tarafından istismarı ve ihmaline ilişkin görüşleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2007.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., Aydoğan, S., Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2002;24(3):128-134.
- Güner, Ş.İ., Güner, S., Şahan, M.H., Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*. 2010;17(3): 108-113
- Güneş, G., Kaya, M., Pehlivan, E., Tıp Fakültesi öğrencilerinin ailelerinde kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili bir araştırma, *Toplum ve Hekim* 2000;15(5):391-97.
- İzmirli, M., Sur, H., Polat, N., Çocuğa karşı dayak olgusu ve çocuk istismarı, *Çocuk Formu Dergisi* 200;3(1):37-49.

34 / Funda Gül BİLGİN - Fatma KARASU

- Keser, N., Odabaş, E., Elibüyük, S., Ana-Babaların Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi* 2010; 4(3).
- Koç, F., Aksit, S., Tomba, A., Aydın, C., Koturoğlu, G., Korkmaz Çetin, S., Aslan, A., Halıcıoğlu, O., Erşahin, Y., Turhan, T., Çelik, A., Şenol, E., Kara, S., Solak, U. Çocuk İstismarı ve İhmali Olgularımızın Demografik ve Klinik Özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin Bir Yıllık Deneyimi. *Türk Pediatri Arşivi*. 2012; 47: 119-24
- Murry, S.K., Baker, A.W., Lewin, L., Screening families with young children for child maltreatment potential, *Pediatric Nursing* 2000; 26(1):47-54.
- Paaviloinen, E., Astedt-Kurki, P., Paunonen-Ilmomen, M., Laippolo, P., Risk factors of child maltreatment within the family: towards a knowledgeable base of family nursing, *Int Nurs Stud* 2001;38(3); 297-3003.
- Pekdoğan, S., Annelerin İstismar Potansiyellerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*. 2016; (17)2: 425-441
- Şimşek, S., Cenksever Önder, S., Ergenlerde Davranış Problemlerinin, Anne-Babadan ve Öğretmenlerden Algılanan Duygusal İstismar Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 2011; 10(3): 1124-1137. <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Taner, Y., Gökler, B., Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*. 2004; 35(2): 82-86
- Tıraşçı, Y., Gören, S., Çocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi*. 2007; 34(1): 70-74
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. 2010, UNICEF – Türkiye. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf>
- Yağmur, F., Çocuk İstismarı ve İhmali. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 2008; 12: 71-78
- Yakut, H.İ., Korkmaz, E., Çocuklarda Cinsel İstismar. *The Journal Of Gynecology-Obstetrics and Neonatology*. 2013; 10(39):1630-1632
- Yalçın, H., Koçak, N., Duman, G., Anne Babaların Çocuk İstismarıyla İlgili Tutumlarının İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 2014; 16(Özel Sayı): 137-143.